

PRIJEDLOG

MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA

**PROGRAM ZAŠTITE I OČUVANJA
KULTURNIH DOBARA ZA 2024. GODINU**

Cetinje, septembar 2024. godine

I. UVOD

Program zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2024. godinu (u daljem tekstu: Program zaštite), donosi se na osnovu člana 128 Zakona o zaštiti kulturnih dobara, u skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore za 2024. godinu.

Cijeneći da su kulturna dobra, prepoznata kao važan faktor nacionalne identifikacije i da predstavljaju dugoročan resurs za održivi razvoj, te su kao takva, prioritet savremenih državnih politika, Programom zaštite, planirana je podrška, finansiranje i sufinansiranje programa i projekata od značaja za ostvarivanje javnog interesa u oblasti kulturne baštine Crne Gore. Shodno Uredbi o načinu i postupku izrade, usklađivanja i praćenja sprovođenja strateških dokumenata i Metodologiji razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata, Program zaštite je kategorisan kao dokument kojim se utvrđuju pravci djelovanja u oblasti unaprjeđenja stanja, promocije i prezentacije kulturnih dobara, i od važnosti je za implementaciju politika u ovoj oblasti.

Odredbama člana 128 Zakona o zaštiti kulturnih dobara je, pored ostalog, propisano da Program zaštite donosi Vlada, na predlog Ministarstva, na period od jedne godine, te da se Konkurs za dodjelu sredstava koji sadrži uslove za dodjelu sredstava, objavljuje na internet stranici Ministarstva.

Na osnovu navedenog, Ministarstvo je prije kreiranja ovogodišnjeg Prijedloga Programa zaštite objavilo javni poziv svim zainteresovanim subjektima da daju svoje prijedloge projekata i programa, te održalo tri info dana kako bi upoznalo zainteresovanu javnost, kako sa procedurama tako i sa drugim pitanjima od značaja za apliciranje, što je po prvi put urađeno od 2012. godine kada je otpočela finansijska podrška kroz Program zaštite. Dostavljeno je preko 500 prijedloga, nakon čega je od strane Direktorata za kulturnu baštinu izvršena analiza, te pripremljena lista projekata i programa koji su uvršteni u ovogodišnji Prijedlog Programa zaštite. Prioritet je dat kulturnim dobrima koja zahtijevaju hitan konzervatorski tretman i koja zahtijevaju nastavak već započetih aktivnosti. Ministarstvo će nakon usvajanja Programa zaštite od strane Vlade raspisati javni konkurs koji sadrži projekte i programe od značaja za unaprjeđenje stanja i promociju kulturne baštine, obrazovati Komisiju za raspodjelu sredstava, koja će nakon analize dostavljenih prijava Ministarstvu predložiti projekate i programe, koji su ispunili kriterijume propisane konkursom.

U odnosu na navedeni pravni okvir, strateški cilj Programa zaštite je obezbjeđenje sveobuhvatnog i ravnomjernog tretmana kulturne baštine Crne Gore, kroz tri operativna cilja, odnosno mjere i to:

1. arheološka i konzervatorska istraživanja;
2. izrada konzervatorskih projekata i sprovođenje konzervatorskih mjera;
3. prezentacija i popularizacija kulturne baštine.

Shodno navedenom, realizacija predloženih projekata će doprinijeti unaprjeđenju stanja kulturnih dobara, širenju znanja o vrijednostima i značaju kulturne baštine, razumijevanju različitih kultura, uspostavljanju blagovremene saradnje između nadležnih institucija i vlasnika – držalaca kulturnih dobara, odnosno nosioca-čuvara nematerijalne baštine, kao i obezbjeđivanju

uslova da ista, shodno svojoj namjeni, služe kulturnoj, naučnoj i edukativnoj potrebi pojedinaca i društva.

Uvažavajući izloženo, ovogodišnjim Programom zaštite Ministarstvo kulture i medija je obuhvaćeno je **57 projekata**, koji će se sufinansirati iz namjenskih, odnosno opštih prihoda budžeta Ministarstva za 2024. godinu, u ukupno planiranom iznosu od **878.000,00 €**, sa Aktivnosti 20 021 001 001 - Podrška istraživanju i zaštiti kulturnog nasljeđa.

II. ANALIZA STANJA

U proteklom periodu (2003 - 2008. godine), nekadašnje Ministarstvo kulture je u okviru Evropskog programa pregleda nacionalnih kulturnih politika, MOZAIK projekta, uradilo Nacionalni izvještaj o kulturnoj politici i izvršilo analizu stanju u kulturnoj baštini¹, na osnovu koje su pokrenuti procesi u domenu zakonske regulative, a koji su za rezultat imali donošenje seta propisa iz oblasti kulturne baštine (2010 - 2012. godine). Prilikom koncipiranja tadašnjeg zakonskog okvira poseban izazov predstavljalo je usklađivanje realnih potreba zaštite i očuvanja kulturnih dobara, prije svega, onih koja su u lošem stanju kroz obezbjeđivanja finansijskih izvora za sanaciju, a u skladu sa međunarodnim standardima, potrebama države, razvojnim kapacitetima ustanova kao nosilaca djelatnosti.

Na osnovu člana 8 Zakona o kulturi („Službeni list CG“, broj 49/08), donijet je Nacionalni program razvoja kulture 2011 - 2015, koji je predstavljao prvu dugoročnu projekciju reforme u kulturi Crne Gore. Petogodišnja strategija razvoja kulture u Crnoj Gori bila je zasnovana na analizi svih segmenata kulture, od načela na kojima se razvijaju djelatnosti u kulturi do tehničke i institucionalne potpore njenom unaprjeđenju. Ključni izazovi u toj strategiji bili su postizanje ravnomjernog razvoja svih djelatnosti kulture na nacionalnom i lokalnom nivou, jačanje pravno-institucionalne podrške i jačanje kadrovskih kapaciteta. Nakon petogodišnjeg sprovođenja navedenog dokumenta, Vlada Crne Gore je na prijedlog Ministarstva kulture donijela Program razvoja kulture 2016 – 2020. koji je definisao strateška opredjeljenja kulturne politike i osnovne mjere koje je Ministarstvo sprovodilo u razvoju i afirmaciji kulture tj. kulturno-umjetničkog stvaralaštva, zaštiti kulturne baštine i afirmaciji kulturnih identiteta koji odražavaju tradiciju i savremenost Crne Gore.

U skladu sa zakonom, a u cilju kontinuiteta izrade strateških dokumentima Vlada Crne Gore je na prijedlog Ministarstva kulture i medija donijela Nacionalni program razvoja kulture Crne Gore za period od 2023 - 2027. godine koji predstavlja osnovni strateški dokument kulturne politike, kojim se utvrđuje pravac djelovanja i način sprovođenja kulturne politike, planski reguliše javni interes u oblasti kulture i određuju prioritete razvoja kulture, utvrđuju dugoročni ciljevi i prioritete, određuju organizacione, finansijske i administrativne mjere za njihovo ostvarivanje na teritoriji Crne Gore, shodno Zakonu a prije svega ciljevi i prioritete razvoja kulture Crne Gore kao multinacionalne, multikulturalne i multikonfesionalne države kao i aktivnosti na zaštiti i očuvanju kulturne baštine.

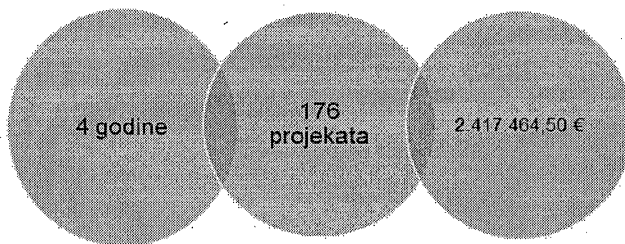
U okviru poslova na strateškom planiranju u kulturnoj baštini, nekadašnje Ministarstvo kulture pristupilo je i analizi stručnih kapaciteta zaposlenih u državnim organima, nacionalnim i lokalnim javnim ustanovama koje obavljaju konzervatorsku, muzejsku, bibliotečku, arhivsku i kinotečku djelatnost i izradilo Informaciju o kadrovskim kapacitetima organa i ustanova koji se

¹ Stanje kulturne baštine Crne Gore, Ministarstvo kulture, Podgorica 2006. godina

bave zaštitom i očuvanjem kulturne baštine (septembar 2018. godine)². Predmetna informacija obuhvatila je zaposlene na poslovima zaštite i očuvanja kulturne baštine u 3 organa državne uprave, 8 nacionalnih javnih ustanova i 32 lokalne javne ustanove. Ciljevi ove analize bili su evaluacija broja i strukture kadrovskih kapaciteta iz oblasti kulturne baštine, odnosno zaposlenih u navedenim ustanovama i prijedlog mjera za jačanje kadrovske strukture i planiranje u pogledu obrazovanja neophodnog kadra u djelatnostima zaštite i očuvanja kulturne baštine.

Nadalje, na osnovu navedene analize kadrova, a u cilju jačanja kadrovskih kapaciteta iz oblasti kulturne baštine ovo ministarstvo je iniciralo, a potom je u saradnji sa resorom prosvjete sproveden postupak organizovanja Interdisciplinarnog studijskog programa konzervacije i restauracije pri Fakultetu likovnih umjetnosti Univerziteta Crne Gore³. Za petogodišnji studijski program obezbijedena su sredstva od strane ovog ministarstva iz budžeta kulturne baštine u ukupnom iznosu od 615.000.000 eura, koja su uplaćivana na godišnjem nivou. Shodno ovim aktivnostima, u septembru 2021. godine je upisana prva generacija konzervatora i restauratora, čime je otpočeo proces obezbjeđivanja ovog defisicitarnog kadra za budućnost u razvoju konzervatorske, muzejske, bibliotečke, arhivske djelatnosti. Takođe, stvoreni su uslovi za unaprijeđenje zaštite svih vrsta kulturnih dobara Crne Gore i obezbijedeno školovanje budućih konzervatora, kako bi se unaprijedio kadrovski kapacitet u oblasti konzervatorske struke, a u odnosu na kadar koji je svojevremeno školovan na nekadašnjem Kulturološkom fakultetu Univerziteta CG koji je radio na Cetinju u periodu od 1982. do 1988. godine.

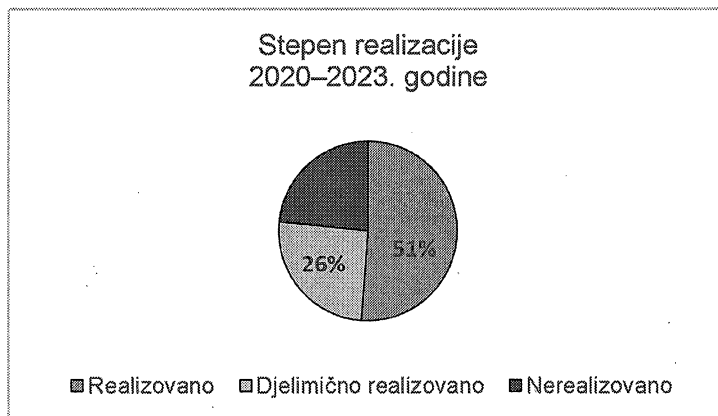
Shodno članu 128 Zakona o zaštiti kulturnih dobara i Programu rada Vlade Crne Gore, Program zaštite i očuvanja kulturnih dobara donosi se na godišnjem nivou, u kontinuitetu od 2012. godine. Primjera radi, u periodu od 2020. zaključno sa 2023. godinom, ukupna ulaganja u projekte na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara prikazana su u grafikonu u nastavku.

Program zaštite i očuvanja kulturnih dobara 2020–2023. godine

² Zaključak Vlade Crne Gore br. 07-4447 od 27.09.2018. godine

³ Zaključak Vlade Crne Gore br. 07-365 od 30.06.2020. godine

Pogramom zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2020. godinu sufinansirano je **87 programa i projekata** od značaja za ostvarivanje javnog interesa u oblasti kulturne baštine Crne Gore, koji su ispunili konkursom propisane kriterijume i opredijeljen iznos od **1.142.114,50 €**.

Pogramom zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2021. godinu sufinansiralo je 27 programa i projekata od značaja za ostvarivanje javnog interesa u oblasti kulturne baštine Crne Gore, a koji su ispunili konkursom propisane kriterijume i opredijeljen iznos od **340.550,00 €**. Zbog kasnijeg utvrđivanja Zakona o Budžetu za 2021. godinu i reorganizacije državnog organa nadležnog za poslove kulture, realizacija ovih projekata se odvijala u periodu 2022. i 2023. godine.

Programom zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2022. godinu Ministarstvo kulture i medija je sufinansiralo **17 projekata**, koji su ispunili konkursom propisane kriterijume, za čiju realizaciju je opredijeljen iznos od **230.400,00 €**.

Programom zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2023. godinu obuhvaćena je realizacija 45 programa i projekata i opredijeljen iznos od **704.400,00 €**. Ministarstvo kulture i medija je potpisalo ugovore sa realizatorima za 43 od ukupno 45 projekata uplatilo ugovorena sredstva. Stepem realizacije predmetnog Programa u izvještajnom periodu bio je 69% realizovanih programa i projekata, 24% započetih, odnosno djelimično realizovanih, a nerealizovano je 7%, o čemu je ovo ministarstvo pripremlilo Izvještaj koji je usvojila Vlada na sjednici održanoj 11. aprila 2024. godine. Zbog kompleksnosti realizacija pojedinih projekata Program će se okončati u 2024. godini.

Odredbama Zakona o zaštiti kulturnih dobara („Službeni list CG“ broj 18/19), propisano je, pored ostalog, da Program zaštite donosi Vlada, na predlog Ministarstva, na period od jedne godine, a da Konkurs za dodjelu sredstava koji sadrži uslove za dodjelu sredstava, objavljuje se na internet stranici Ministarstva, kao i da raspodjelu sredstava vrši komisija koju obrazuje Ministarstvo. Shodno citiranim odredbama, ovo Ministarstvo je pripremlilo Prijedlog Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara Crne Gore u 2024. godini. Nakon usvajanja od strane Vlade Ministarstvo će raspisati Konkurs za dodjelu sredstava koji sadrži projekte, uslove i kriterijume za dodjelu sredstava kao i obrazovati Komisiju za raspodjelu sredstava, koja će izvršiti vrednovanje dostavljenih prijava.

III. OPERATIVNI CILJEVI I PRATEĆI INDIKATORI UČINKA

Imajući u vidu stanje u resoru kulturne baštine, strateški cilj Programa zaštite je sveobuhvatni i ravnomjerni tretman kulturne baštine Crne Gore, kroz tri operativna cilja, odnosno mjere i to:

1. arheološka i konzervatorska istraživanja;
2. izrada konzervatorskih projekata i sprovođenje konzervatorskih mjera;
3. prezentacija i popularizacija kulturne baštine.

Realizacijom projekata u okviru navedenih oblasti, tj. sprovođenjem Programa zaštite obezbjeđuje se sveobuhvatan pristup zaštiti i očuvanju kulturne baštine Crne Gore u kontinuitetu. Programom zaštite predviđene su aktivnosti koje umnogome doprinose adekvatnoj zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, njihovoj promociji i prezentaciji. Stepem realizacije projekata u okviru navedenih oblasti predstavlja osnovni prateći indikator učinka, koji na godišnjem nivou prati broj realizovanih projekata, broj unaprjeđenih kulturnih dobara i vidljivost projekata i medijsku pokrivenost.

IV. KLJUČNE AKTIVNOSTI ZA SPROVOĐENJE OPERATIVNIH CILJEVA

Programom zaštite za 2024. godinu planirano je **57 projekata** i to za sljedeće oblasti:

1. arheološka i konzervatorska istraživanja: **16 projekata**;
2. izrada konzervatorskih projekata i sprovođenje konzervatorskih mjera: **31 projekat**;
3. popularizacija i prezentacija kulturne baštine: **10 projekata**.

Ukupan iznos opredijeljenih sredstava: **878.000,00 €**.

1. Arheološka i konzervatorska istraživanja

Programom zaštite za 2024. godinu, obuhvaćeno je **16 projekata** u okviru kojih će se vršiti arheološka i konzervatorska istraživanja, u planiranom iznosu od **207.000,00 €**.

1.1. Naziv aktivnosti: Arheološka istraživanja na lokalitetu "Podgajnice", Zaton – II Faza, sa preventivnim mjerama zaštite, Opština Bijelo Polje

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Realizator: vlasnik/držalac

Opredijeljena sredstva: 10.000,00 €

Obrazloženje: II faza arheoloških istraživanja na lokalitetu podrazumijeva nastavak aktivnosti a radi dobijanja novih rezultata i saznanja o ostacima ranovizantijske crkve, koja je otkrivena '60 ih godina prošlog vijeka. Projektom je planiran nastavak započetih radova, zatim uklanjanje obrušenog materijala radi otkrivanja nivoa do kojeg se došlo tokom prethodnih arheoloških istraživanja. Imajući u vidu da bazilike iz navedenog perioda nijesu česte na teritoriji Crne Gore, a naročito ne u sjevernim oblastima, važnost realizacije ovog projekta je od posebnog značaja

sa aspekta arheologije kao naučne discipline, kao i sprovođenje preventivnih mjera zaštiti, kako lokaliteta tako i otkrivenih artefakata.

1.2. Naziv aktivnosti: Nastavak arheoloških istraživanja ranog bronzanog doba u Crnoj Gori, sa preventivnim mjerama zaštite u Opštini Zeta

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 7.000,00 €

Obrazloženje: Projekat podrazumijeva nastavak istraživanja sačuvanih ostataka objekata iz perioda početka III milenijuma prije nove ere. Međunarodna naučna konferencija o etnokulturnim dešavanjima u Evropi na prelazu iz IV u III milenijum prije nove ere održana je 2018. godine, u Podgorici, čiji je organizator bio Njemački arheološki institut iz Berlina (DAI), nakon koje je uspostavljena saradnja između tog instituta, JU Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore o realizaciji projekta „Rano bronzano doba Crne Gore – kneževski grobovi“. Takođe, u periodu od 2019-2022. godine realizovana su istraživanja tri praistorijske humke (Frutak i Kujava, opština Danilovgrad i Odžina glavica, opština Zeta). Ovogodišnji projekat obuhvata istraživanje rijetke zemljane humke koja se nalazi u opštini Zeta, pod nazivom „Kneževića glavica“.

1.3. Naziv aktivnosti: Arheološka istraživanja sa preventivnim mjerama zaštite lokalitet Mljace u Matagužima

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 10.000,00 €

Obrazloženje: Projekat obuhvata nastavak arheoloških istraživanja sa preventivnim mjerama zaštite, lokaliteta Mjace, selo Mataguži, Opština Zeta, u kojem su osamdesetih godina prošlog vijeka konstatovani ostaci ilirsko – helenističkog naselja. U periodu 2017-2019 istraženi su kula, bedem i ulazne kapije ilirsko-helenističke fortifikacije koja je objedinjavala nekoliko zemljišnih kompleksa. U priodu 2023. godine predmet istraživanja bile su temeljne zone bedema gdje je otkriveno mnoštvo keramičkih upotrebni predmeta helenističke provenijencije, kao i ostataka amfora prelaznih faza grčko-italskih tipova od V-I vijeka prije nove ere, koji svjedoče o kulturnoj raznolikosti na teritoriji Crne Gore.

1.4. Naziv aktivnosti: Nastavak sistematskih arheološka istraživanja antičkog utvrđenja na Gradini, sa preventivnim mjerama zaštite, Opština Rožaje

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Realizator: vlasnik/držalac

Opredijeljena sredstva: 8.000,00 €

Obrazloženje: U proteklom periodu sprovedeno je više faza istraživanja na ovom arheološkom lokalitetu, a posljednja je realizovana tokom 2023. godine. U tom periodu izrađena je dokumentacija, dok će pokretni arheološki materijal biti stručno obrađen za potrebe muzejske postavke. Ovogodišnja arheološka istraživanja, organizovaće se u cilju dobijanja novih podataka o ovom lokalitetu, uz sprovođenje preventivnih mjera zaštite.

1.5. Naziv aktivnosti: Arheološka istraživanja lokaliteta Brskovo, Opština Mojkovac

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 25.000,00 €

Obrazloženje: Nekadašnji rudarski i trgovački centar Brskovo je jedan od najznačajnijih srednjovjekovnih lokaliteta u Crnoj Gori. U proteklom periodu vršena su arheološka istraživanja, na više lokacija, kao i sprovedene mjere zaštite na ostacima do sada otkrivenih objekata, kao i edukacija lokalnog stanovništva o značaju lokaliteta kroz dva predavanja. Istočna kula tvrđave istražena je 2014. godine, dok su radovi na zapadnom dijelu utvrđenja vršeni tokom 2022/2023. godine i kada su i sprovedene mjere zaštite. Ovogodišnja kampanja podrazumijevala bi, definisanje izgleda zapadne kule i mogućih novih objekata. Cilj projekta je istraživanje Gradine kao najvažnijeg uporišta i dobijanje odgovora na mnogobrojna pitanja o funkcionisanju najvažnijeg srednjovjekovnog rudarskog mjesta na tlu Crne Gore, kao i unaprjeđenje kulturne i turističke diverzifikacije opštine Mojkovac i sjeverne regije Crne Gore.

1.6. Naziv aktivnosti: Arheološka istraživanja praistorijskog nalazišta Vrbička pećina, Opština Nikšić

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 7.000,00 €

Obrazloženje: Vrbička pećina se sistematski istražuje od 2012. godine, u okviru nekoliko međunarodnih projekata u kojima su bili uključeni stručnjaci iz mnogih zemalja svijeta. Dosadašnji rezultati istraživanja pokazali su da se na tom prostoru nalaze ostaci praistorijskog naseljavanja. U kampanji iz 2023. istraživanje je vršeno u središnjem dijelu gornje galerije. Pored kremenih artefakata u ovom sloju je otkriven i veliki broj kompletnih ili fragmentarnih životinjskih kostiju, a uzeti su i uzorci za nekoliko analiza čiji će rezultati dati detaljniji uvid u tadašnje klimatske uslove zajednice koja je koristila prostor unutar pećine i njihov način života i korišćenja pećine. Novootkriveni arheološki materijal će dopuniti muzejske zbirke u kojima će biti izložen. Ovogodišnja faza podrazumijeva završna arheološka istraživanja.

1.7. Naziv aktivnosti: Sistematska arheološka istraživanja lokaliteta Crvena Stijena - Petrovići

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 20.000,00 €

Obrazloženje: Ovogodišnja faza podrazumijeva nastavak višegodišnjih istraživanja ovog najznačajnijeg paleolitskog arheološkog lokaliteta koja se sprovode u saradnji sa Univerzitetom Minesota iz Amerike. Podrazumijeva početak istraživanja 18 anropološkog sloja gdje se očekuje veliki broj nalaza, kojima će se najvjerovatnije bliže definisati upotreba neandertalskih vatrišta, kao i stručna obrada otkrivenih artefakata i prezentaciju dosadašnjih istraživanja kroz održavanje konferencije.

1.8. Naziv aktivnosti: Arheološka istraživanja na lokalitetu Medun – III faza, sa preventivnim mjerama zaštite

Realizator: vlasnik /držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 20.000,00 €

Objasnenje: Na lokalitetu Medun rađena su arheološka istraživanja u protekle tri godine i u planu je istraživanje (IV faze) koja bi podrazumijevala arheološka iskopavanja na donjem platou Gornjeg grada kako bi se utvrdili položaji iliskih bedema, odredila srednjovjekovna faza i tačan položaj objekata ucrtanih na gravuri Hatora iz 1876. godine i sprovele preventivne mjere zaštite. Dobijeni podaci bili bi osnov za izradu konzervatorskog projekta, kojim bi se planirale mjere zaštite, prezentacija i eventualna rekonstrukcija.

1.9. Naziv aktivnosti: Arheološka istraživanja sa preventivnim mjerama zaštite na lokalitetu Duklja

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 15.000,00 €

Objasnenje: Na području antičkog lokaliteta Duklja u predhodnom periodu vršena su istraživanja koja su rađena u više faza. Ovogodišnja kampanja biće sprovedena u dijelu lokacije Košturnica i baziraće se na zapadnoj strani - nekropole (antičkog grada), kroz primjenu savremenih metoda istraživanja i preventivnih mjera zaštite.

1.10. Naziv aktivnosti: Arheološka istraživanja sa mjerama zaštite na lokalitetu Źabljak Crnojevića - V faza

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 15.000,00 €

Objasnenje: Nastavak sistematskih arheoloških istraživanja, kulturnog dobra Źabljak Crnojevića, ove godine planiran je na zapadnoj polovini utvrđena na platoima 4 i 5. Tokom istraživanja biće sprovedene konzervatorske mjere a sve u cilju zaštite, tretiranih i novo-otkrivenih partija. Takođe, planiran je konzervatorski tretman otkrivenih ostataka i artefakata.

1.11. Naziv aktivnosti: Istraživanja - Guvna i ostaci manastira Crnojevića kod Preobraženske crkve na Ivanovim koritima – Cetinje sa preventivnim mjerama zaštite

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 12.000,00 €

Objasnenje: U prvoj polovini XVIII vijeka, vladike Sava i Vasilije Petrović, podigli su Manastir Preobraženja, u kojem su, kao i kasnije Petar I, boravili tokom ljetnjih mjeseci. U neposrednoj blizini kompleksa nalazila su se dva guvna između kojih se naziru u travnatom tlu ostaci nekadašnjih objekata. Na starim fotografijama se vidi građevina sa voltovima, kao i staro groblje. Kako bi se došlo do relevantnijih podataka, neophodno je izvršiti arheološka istraživanja na osnovu čijih rezultata bi se preduzele dalje aktivnosti u cilju prezentacije i valorizacije, ovog kulturnog dobra, kao i sprovedi konzervatorski tretman novootkrivenih ostataka.

1.12. Naziv aktivnosti: Arheološka istraživanja sa preventivnim mjerama zaštite - Tvrđava Dečić, Piskala

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 10.000,00 €

Obrazloženje: Lokalitet sa tvrđavom se nalazi na uzvišenju, a do sada njesu vršena sistematska arheološka istraživanja. U cilju dobijanja novih podataka o ovom lokalitetu potrebno je započeti sa arheološkim istraživanjima kako bi se mogao sagledati širi historijsko – kulturološki kontekst ovog prostora, uz sprovođenje preventivnih mjera zaštite.

1.13. Naziv aktivnosti: Nedestruktivne metode istraživanja kroz snimanje stanja i oštećenja Bedema Starog grada Ulcinja

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Realizator: vlasnik/držalac

Opredijeljena sredstva: 5.000,00 €

Obrazloženje: U jednom dijelu Ulcinjskih bedema u proteklom periodu došlo je do obrušavanja dijela zida kule, do sada nijesu utvrđeni razlozi, obzirom da nijesu izvršena istraživanja (prvenstveno geološka), za sada postoje samo pretpostavke, što zahtijeva relevantna i kompletna istraživanja sa više aspekata, od geoloških, geofizičkih do konzervatorskih. Kroz date smjernice UZKD, potrebno je izraditi analizu i prijedlog preventivnih mjera za smanjenje rizika od mogućih budućih urušavanja bedema.

1.14. Naziv aktivnosti: Arheološka istraživanja na lokalitetu Svač, Crkva Svete Marije – II faza

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 25.000,00 €

Obrazloženje: Dosadašnja arheološka istraživanja bazirala su se na pliće slojeve podne površine crkve u kojima je otkrivena kamena plastika koja je sistematizovana. Ovogodišnja faza obuhvatila bi istraživanja grobnica koje su evidentirane unutar ovog sakralnog objekta, kao i sprovođenje konzervatorskih mjera u cilju zaštite.

1.15. Naziv aktivnosti: Arheološka istraživanja i izrada konzervatorskog projekta crkve Svetog Nikole, Pelinovo/Grbalj

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 10.000,00 €

Obrazloženje: Smatra se da crkva Svetog Nikole podignuta u XIV vijeku. Veliku vrijednost ovog sakralnog objekta predstavlja sačuvani živopis Dimitrija Daskala iz 1718.godine, kojim su oslikani zidovi enterijera. Vrijeme dogradnje se čita sa natpisa koji je uklesan na ivici kamene ploče na časnoj trpezi, na kojoj je zabilježeno, *maj 1624. godine*. Da bi se došlo do tačnih podataka, projekat zahtjeva da se izvrše predhodna arheološka istraživanja, koja bi pratila i konzervatorska istraživanja, nakon čega će se uraditi konzervatorski projekat i sprovesti konzervatorske mjere.

1.16. Naziv aktivnosti: Arheološka istraživanja i preventivne mjere zaštite na lokalitetu - Veliki Pijesak, Dobra voda, Bar

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 8.000,00 €

Obrazloženje: Dosadašnja arheološka istraživanja potvrdila su da je objekat na lokalitetu *Veliki Pijesak* imao nekoliko faza gradnje u hronološkom rasponu od IV do IX vijeka. Ostaci kasnoantičkog objekta i crkve iz ranovizantijskog doba nalaze se ispod magistralnog puta koji vodi prema Ulcinju, u središnjem dijelu uvale „Veliki Pijesak“. Ostaci crkve od kojih je vidljiva faza iz VI vijeka su: jednobrodna crkva podužne osnove sa pripratom, naosom, koji su nastali adaptacijom kasnoantičkog objekta. Ovogodišnja faza istraživanja obuhvatila bi partije u neposrednoj blizini postojećih ostataka koje do sada nijesu istraživane, na kojima se očekuju arheološki slojevi, koji bi dali nove podatke o ovoj lokaciji.

2. Izrada konzervatorskih projekata i sprovođenje konzervatorskih mjera

Programom zaštite za 2024. godinu, obuhvaćen je **31 projekat**, koji se odnose na izradu konzervatorskih projekata i sprovođenje konzervatorskih mjera, za koje je planiran iznos od **576.000,00 €**.

2.1. Naziv aktivnosti: Sanacija crkve Sv. Save/Sabe osvećenog – Stari grad Budva

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 20.000,00 €

Obrazloženje: Crkva se nalazi u okviru Starog budvanskog grada i predstavlja jedan od najstarijih sakralnih objekata Budve, čija se izgradnja vezuje za XII vijek. Tokom 2023. godine rađena su konzervatorska istraživanja za potrebe izrade projektne dokumentacije. Kako je urađen konzervatorski projekat i na isti data saglasnost, stvoreni su uslovi za njegovu realizaciju. U ovoj fazi neophodna je sanacija krovnog pokrivača i odgovarajuće mjere zaštite na ostacima živopisa, koji se nalaze na zidovima enterijera.

2.2. Naziv aktivnosti: Izrada projekta zaštite i prezentacije Rimske vile sa podnim mozaikom - Mirište u Petrovcu

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 10.000,00 €

Obrazloženje: Dosadašnja istraživanja ukazuju da je na ovom mjestu rimska vila počela da se gradi početkom II vijeka, o čemu svjedoči pokretni arheološki material. Otkriveni ostaci rimske vile sagrađeni su na šest različitih visinskih nivoa projektovanih u različitim vremenskim fazama. Glavna prostorija sa podnim mozaikom je početkom 60-ih godina prošlog vijeka konzervirana, prezentovana i adekvatno zaštićena. Tokom vremena došlo je do oštećenja same konstrukcije, a na mozaiku su evidentna oštećenja. U periodu nakon toga otkriveni su novi ostaci podnih mozaika, koji su danas nezaštićeni i neadekvatno prezentovani. U cilju unaprjeđenja postojećeg stanja neophodno je izraditi projekat zaštite i prezentacije lokacije sa mozaicima.

2.3. Naziv aktivnosti: Sanacija crkve Svetog Đorđa na Ceklinu –Prijestonica Cetinje

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 7.000,00 €

Objekat predstavlja dio sakralnog nasljeđa čija se gradnja vezuje za XVIII vijek. Zvonik crkve je oštećen, posebno u gornjim zonama, što je zbog tektonskih pomjeranja dovelo do stvaranja pukotina između kamenih blokova i gubitka vezivnog maltera. U cilju saniranja postojećeg stanja neophodna je sanacija zvonika i drugih oštećenja evidentiranih na fasadi objekta, kao i tretman uklanjanja nečistoća (bioloških, hemijskih, atmosferskih) sa cjelokupne fasade. Predviđene aktivnosti su izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera.

2.4. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera na Crkvi Svetog Đorđa, Prediš Prijestonica Cetinje

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 20.000,00 €

Objasnenje: Crkva je sagrađena 1886. godine, kao jednobrodna građevina sa zvonikom na preslicu. Nalazi se u lošem stanju a najugroženije partije su na zapadnoj i sjevernoj fasadi, zatim u dijelu krovnog pokrivača kao i zvonika. U cilju unaprjeđenja postojećeg stanja potrebno je izraditi konzervatorski projekt i sprovesti odgovarajuće konzervatorske mjera u skladu sa konzervatorskim projektom.

2.5. Naziv aktivnosti: Sanacioni radovi krovnog pokrivača Nacionalne biblioteke Crne Gore „Đurđe Crnojević“

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 20.000,00 €

Objasnenje: Zgrada bivšeg italijanskog poslanstava predstavlja jedinstveni istorijski kompleks, koji čini više segmenata, povezanih u jednu cjelinu. Njena zaštite i očuvanje imaju višestruku ulogu, kako sa aspekta arhitektonskih, ambijentalnih i istorijskih vrijesnosti, tako i sa aspekta zaštite bogatog i raznovrsnog bibliotečkog fonda koji se čuva u njoj. Projekat podrazumijeva sanacione radove krovnog pokrivača manjeg objekta i zastakljenog aneksa koji povezuje glavnu zgradu kompleksa Nacionalne biblioteke kao i postavljanje oluka, a sve u cilju zaštite bibliotečkog fonda i opreme od prodora vlage u enterijer.

2.6. Naziv aktivnosti: Sprovođenje konzervatorskih mjera na kući sa Spomen pločom Marku Mašanoviću

Realizator: vlasnik /držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 15.000,00 €

Objasnenje: Objekat predstavlja dio ambijentalnih vrijednosti Istorijskog jezgra Cetinja. Imajući u vidu da se nalazi u lošem stanju u prethodnom periodu urađen je konzervatorski projekat na koji je izdata saglasnost od strane nadležne Uprave. Shodno tome stvoreni su uslovi za sanaciju ovog kulturnog dobra.

2.7. Naziv aktivnosti: Sanacija crkve sv. Nikole, Boguti – Ljubotinj

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 20.000,00 €

Obrazloženje: Na osnovama manje crkvice iz 1480. godine, u 19. vijeku sagrađena je današnja crkva. To je jednobrodna građevina sa polukružnom apsidom i zvonikom na preslicu, zidana od kamenih blokova. Ikonostas je demontiran i u lošem je stanju, nalazi se u unutrašnjosti crkve. U cilju unaprjeđenja stanja potrebno je izvršiti konzervatorska istraživanja i izraditi konzervatorski projekat, te sprovesti konzervatorske mjere, koje podrazumijevaju: sanaciju krovnog pokrivača, stolarije (tri prozora i vrata) ikonostasa sa ikonama, kao i zidova enterijera.

2.8. Naziv projekta: Konzervatorski tretman Spomen - grobnice Musi Butahodžiću, Prijestonica Cetinje

Realizator: vlasnik/ držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 500,00 €

Obrazloženje: Spomen grobnica je podignuta 4. jula 1956. godine na mjestu gdje je sahranjen albanski kurir partizan, koji je uhvaćen na Cetinju i obješen od strane Njemaca na Balšića Pazaru, 13. januara 1944. godine. Ova spomen grobnica je podignuta u znak čuvanja memorije na albanskog partizana borca koji je proglašen herojem. Uslijed uticaja atmosferilija, grobno mjesto sa piramidom je u stanju potrebe za konzervatorskim tretmanom, koji je neophodno sprovesti.

2.9. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera na stolariji objekta Kraljevsko pozorište Zetski Dom

Realizator: vlasnik /držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 50.000,00 €

Obrazloženje: Kraljevsko pozorište Zetski Dom, svojim arhitektonskim karakteristikama i kulturno-istorijskim kontekstom predstavlja značajan segment vrijednosti Istorijskog jezgra Cetinja. Očuvanje svih segmenata ovog objekta je od posebnog značaja u procesu zaštite njegove autentičnosti. Loše stanje (drvene) stolarije zahtijeva hitne mjere zaštite. U cilju unaprjeđenja stanja potrebno je izraditi konzervatorski projekat koji bi obuhvatio stolariju eksterijera (vrata i prozorski ramovi) i sprovesti konzervatorske mjere.

2.10. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta i projekta prezentacije arheološkog lokaliteta Carine - Risan

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 15.000,00 €

Obrazloženje: Na osnovu izdatih konzervatorskih uslova, ovim projektom će se obuhvatiti cijeli prostor lokaliteta sa zaštićenom okolinom u cilju adekvatne zaštite, unaprjeđenja postojećeg stanja i prezentacije ovog značajnog arheološkog lokaliteta koji se nalazi u lošem stanju, posebno zbog negativnog uticaja podzemnih i atmosferskih voda.

2.11. Naziv aktivnosti: Istraživanja i faza izrade konzervatorskog projekta Crkve porođenja blažene djevice Marije - Prčanj

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 15.000,00 €

Obrazloženje: Crkva predstavlja baroknu građevinu čija se gradnja vezuje za XVIII vijeku. Ovo monumentalno zdanje svojim izgledom i arhitektonskim karakteristikama dominira u prostoru i čini ga prepoznatljivim. Opšte stanje objekta sa neposrednim okruženjem i prilaznim stepeništem je u stanju potrebe za preduzimanjem adekvatnih mjera zaštite, kako bi ovaj jedinstveni sakralni objekat sačuvao svoju autentičnost, ali i ambijentalnu i arhitektonsku vrijednost. U cilju očuvanja njegove autentičnosti i unaprjeđenja opšteg stanja neophodna su istraživanja čiji rezultati predstavljaju osnov za izradu konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera.

2.12. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera na Kaluđerovom mostu - Manastir Morača

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 30.000,00 €

Obrazloženje: Most se nalazi u neposrednoj blizini Manastira Morača i čini integralni dio prirodnog ambijenta. Godinu gradnje istorijski izvori vezuju za 1842 godinu. Most je dužine 46, a širine 2,9 metara i ma četiri luka. Most je u lošem stanju, dva luka su urušena kao i veći dio partija ogradnog zida. U cilju revitalizacije ovog ambijenta kao i samog mosta neophodno je sprovesti istraživanja, izraditi projektnu dokumentaciju na osnovu koje će se sprovoditi sanacione mjere.

2.13. Naziv aktivnosti: Sanacioni radovi na objektu Spomen kuća vojvode Gavra Vukovića

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 16.500,00 €

Obrazloženje: Kuća vojvode Gavra Vukovića sagrađena je u periodu 1890. i 1900. godine, a sada se vodi kao posebna jedinica JU Centra za kulturu Berane. Postala je sjedište kulturnih i diplomatskih dešavanja u njoj se svake godine u julu organizuje početak Ljetnje diplomatske škole. Objekat ima i arhitektonsku vrijednost jer jedini primjer secesije na sjeveru Crne Gore. Na osnovu konzervatorskih uslova izdatih od strane Uprave urađen je projekat po kome je potrebno sprovesti sanacione mjere. Radovi se odnose na fasdu, balkonske grede i oštećene partije granitnih ploča.

2.14. Naziv aktivnosti: Sprovođenje konzervatorskih mjera na crkvi Svetog Đorđa/Podgorica

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 25.000,00 €

Obrazloženje: Ovogodišnje aktivnosti obuhvataju II fazu radova koja podrazumijeva sprovođenje konzervatorskih mjera u skladu sa urađenim konzervatorskim projektom i to: kamenog krovnog pokrivača, kamenih fasada, kao i ogradnog kamenog zida/podzida porte.

2.15. Naziv aktivnosti: Sprovođenje konzervatorskih mjera na baroknim orguljama iz BDM crkve Pomoćnice Kršćana na Mulu- Kotor

Realizator: vlasnik/ držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 25.000,00 €

Obrazloženje: Barokne orgulje koje se nalaze u crkvi BDM Pomoćnice Kršćana na Mulu u Boki Kotorskoj, je izradio Domenico Moscatelli 1784. godine u Zadru. Rođen je 1744. godine u Veneciji i poznat kao majstor za izradu orgulja, a izradio je brojne instrumente na području Dalmacije i Boke. Ovaj jedinstveni muzički instrument predstavlja važan segment kulturnog naslijeđa. U ovoj godini potrebno je sprovesti odgovarajuće konzervatorske mjere u cilju njihovog stavljanja u funkciju i unaprjeđenja stanja..

2.16. Naziv aktivnosti: Sanacioni radovi na objektu Pomorskog fakulteta - Opština Kotor

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 30.000,00 €

Obrazloženje: Objekat pripada univerzalnim vrijednostima Područja Kotora. Ova visokoobrazovna ustanova, ima prepoznatljivu ulogu i istorijski kontinuitet u obrazovnom sistemu Crne Gore. Arhitektonske karakteristike i ambijent kojem pripada daju joj posebnu vrijednost koju je neophodno čuvati za buduće generacije. Loše stanje krovnog pokrivača i stolarije zahtijevaju preduzimanje hitnih mjera zaštite, kojima će se kroz izradu projektne dokumentacije, održavanja i sanacije ugroženih partija unaprijediti postojeće stanje.

2.17. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta i sanacija kulturnog dobra Vladičina kulu na Karuču

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 30.000,00 €

Obrazloženje: Vladičinu kulu je sagradio Petar Prvi Petrović Njegoš oko 1810. godine na Karuču zbog "izuzetno blage klime i zaklonjenosti od vjetrova, te je poznata kao njegov zimovnik. Nakon 1830. godine, kula je služila kao škola, a njen rad se pominje sve do 1871. godine. Takođe, tokom pohoda Omer-paše Latasa na Crnu Goru 1862. godine, Vladičina kula je služila kao odbrambeni objekat iz kojeg su Ceklinjani pružali otpor. To je spratni objekat rađen tradicionalnim načinom gradnje od kamenih blokova. Ovo kulturno dobro je u lošem stanju bez krovnog pokrivača, obraslo u vegetaciju sa nestabilnim zidovima koji su skloni urušavanju, zbog čega je neophodno izraditi konzervatorski projekat, na osnovu kojeg bi se sprovodile konzervatorske mjere.

2.18. Naziv aktivnosti: Sanacija krovnog pokrivača manastirske crkve Sv. Trojice u Pljevljima

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Realizator: vlasnik/držalac

Opredijeljena sredstva: 20.000,00 €

Obrazloženje: Današnji izgled glavne crkve veže se za XVI vijek. To je monumentalno zdanje čiji enterijer krasi freske poznatog ikonopisca pop Strahinja iz Budimlja. Manastir Sveta Trojica je bio poznat i kao vrlo značajan prepisivački i književni centar, a više desetina rukopisanih knjiga nastalo je u "Svetoj Trojici" kao djela trojičkih djaka (prepisivača). Usljed negativnog uticaja atmosféralija, neredovnog održavanja, evidentna su oštećenja krovnog pokrivača, što

dovodi do prodora vlage u enterijer objekta i oštećenja živopisa i drugih segmenata elemenata enterijera. U cilju preduzimanja hitnih mjera zaštite neophodno je sanirati krovni pokrivač u skladu sa konzervatorskim projektom na koji je od strane nadležnog organa izdata saglasnost.

2.19. Naziv aktivnosti: Izrada drenažnog sistema oko manastirske crkve Sv. Trojice u Pljevljima

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Realizator: vlasnik/držalac

Opredijeljena sredstva: 15.000,00 €

Obrazloženje: Područje u zoni manastirske crkve, izloženo je djelovanju podzemnih i atmosferskih voda. Nakon neadekvatne sanacije u donjim zonama oko crkve u unutrašnjosti crkve evidentan je prodor vlage i njen negativan uticaj kako na objekat tako i na živopis. U cilju sprječavanje daljih oštećenja potrebno je na osnovu projektne dokumentacije uraditi drenažni sistem oko manastirske crkve.

2.20. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta Tepiha iz Husen pašine džamije

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 6.000,00 €

Obrazloženje: Tepih Husein pašine džamije je pokretno kulturno dobro, čija izrada se vezuje za XVI vijek, dimenzija cca 100m² i težine cca 400 kg. Predstavlja jedinstven primjer ove vrste, rađen za potrebe Husein pašine džamije. Materijal je vuna, ukrašen ornamentikom različitih motiva i boja koji je tkalo 35 žena. Tepih nije izložen, već je depnovan i evidentna su oštećenja po cijeloj površini. U cilju unaprjeđenja njegovog stanja potrebno je uraditi detaljna konzervatorska istraživanja kojima će se utvrditi stanje, a nakon toga izraditi konzervatorski projekat, koji će biti osnov za sprovođenje konzervatorskih mjera.

2.21. Naziv projekta: Izrada projekta prezentacije i formiranje lapidarijuma kamene plastike sa teritorije Opštine Pljevlja

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 3.000,00 €

Obrazloženje: Zavičajni muzej raspolaže velikim brojem različitih muzejskih predmeta, koji ukazuju na kontinuitet razvoja i kulturu toga područja. Posebnu vrijednost predstavlja kamena plastika otkrivena tokom istraživanja arheološkog lokaliteta Municipijum S. Znatno broj predmeta je izložen i dio je muzejskih zbirki, dok brojni elementi kamene plastike nijesu, konzervatorski tretirani i na adekvatan način prezentovani. Način rješavanja ovog problema bio bi kroz formiranje lapidarijuma prostora na kome bi se prezentovala kamena plastika. Potrebno je izraditi projekat prezentacije, na osnovu kojeg će se formirati lapidarijum i prezentovati ovaj značajn drgment arheološkog materijala.

2.22. Naziv projekta: Konzervatorski tretman kamene plastike sa lokaliteta Municipijum S, Komini, Opština Pljevlja

Realizator: vlasnik/držalac

Opredijeljena sredstva: 3.000,00 €

Obrazloženje: Nakon prošlogodišnje kampanje kada određeni broj kamenih artefakata selektovan, transportovan i deponovan sa lokaliteta u adekvatni prostor u kojem je vršena I faza konzervatorske obrade ove godine planiran je nastavak aktivnosti kroz II fazu. Od sredine sedamdesetih godina prošlog vijeka vršena su istraživanja, tokom kojih su ustanovljene dvije nekropole sa oko 700 grobnih nalaza, koji potiču iz antičkog perioda od I do kraja IV vijeka, kao i brojne kamene urne, nadgrobnni spomenici/stele, sa natpisima, koji ukazuju na istorijski kontekst tih prostora, što ih čini jedinstvenim. Usljed višedecenijske izloženosti atmosferalijama i prostorne blizine objekata i postrojenja termoelektre, na kamenim elementima su vidljiva oštećenja, pa je u tom smislu bilo potrebno i njihovo privremeno izmiještanje u obližnjem objektu, radi konzervatorskog tretmana koji zahtijeva više faza.

2.23. Naziv aktivnosti: Izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera na kulturnom dobru, Adžijin most, Opština Danilovgrad

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 20.000,00 €

Obrazloženje: Adžijin most izgrađen je na staroj trasi karavanskog puta koji je vodio od Skadra preko Duklje do Nikšića. Izuzev zapisa koji svjedoče da potiče iz turskog perioda, o godini njegove gradnje nema preciznih podataka, To je jednolučna građevina urađena od fino klesanog kamena. Zbog neodržavanja obrastao je u vegetaciju, sa evidentnim pukotinama i u lošem je stanju. U cilju unaprjeđenja njegovog stanja neophodno je izraditi projektnu dokumentaciju i sprovesti neophodne sanacione mjere.

2.24. Naziv aktivnosti: Završna faza sanacije objekta Umjetničke kolonije u Danilovgradu

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 20.000,00 €

Obrazloženje: Objekat predstavlja dio ambijentalnih vrijednosti mikro lokacije na kojoj se nalaze kulturno dobro Spomenik podignut u čast poginulim borcima Danilovgrada i Bjelopavlića u NOR-u. Objekat je u funkciji značajne ustanove kulture - Umjetnička kolonija u Danilovgradu koja je osnovana je 1972. godine. U proteklom periodu urađen je projekat i u skladu sa njim sproveden veći dio sanacionih mjera, osim u dijelu zone potkrovlja i krova. U cilju završetka projektnih aktivnosti i stavljanja objekta u punu funkciju neophodno realizovati sanaciju zone potkrovlja i krova.

2.25. Naziv aktivnosti: Konzervatorski tretman živopisa u pećinskim crkvama manastira Ostrog

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 20.000,00 €

Obrazloženje: Dvije male pećinske crkve manastira Ostroga su ostale sačuvane i predstavljaju ključne segmenta ove svetinje. Crkva sv. Krsta oslikana je freskama, kojese radili poznati zografi Jovan i Radul, u XVII vijeku. Živopis crkve sv. Vavedenja u kojoj su smještene mošti sv. Vasilija Ostroškog prekriven je debelim slojevima čađi i u lošem je stanju. U cilju očuvanja ovog značajnog kulturnog sloja neophodno je konzervatorski tretirati oštećene i ugrožene partije živopisa u obje crkve.

2.26. Naziv projekta: Sanacioni radovi u enterijeru objekta JU Umjetnička škola za muziku i balet „Vasa Pavić“

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 15.000,00 €

Objazloženje: Zgrada današnje umjetničke škole za muziku i balet “Vasa Pavić” izgrađena 1941. po projektu podgoričkog arhitekta Periša Vukotića. To je spratna građevina, koja je zakonom zaštićena kao arhitektura XX vijeka. U cilju unaprjeđenja stanja i adekvatne funkcije koju ima neophodno je sanirati segmente enterijera u skladu sa projektnom dokumentacijom.

2.27. Naziv projekta: Izrada konzervatorskog projekta i I faza sanacije objekta sa spomen pločom u Vračenićima

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 20.000,00 €

Objazloženje: U ovoj kući je 12. februara 1942 godine održano savjetovanje vojnih i političkih rukovodilaca, Crne Gore, Boke i Hercegovine, zbog čega je kao istorijski objekat zakonom zaštićen 1963. godine. Na fasadi objekta je postavljena spomen ploča sa natpisom, koji ukazuje na događaj. Objekat je prizemna građevina, sa krovnim pokrivačem od crijepa, građen od lokalnog lomljenog kamena utapanog u krečni malter. Zbog neodržavanja nalazi se u lošem stanje, sa oštećenjima fasade, stolarije i krovnog pokrivača. U cilju stavljanja objekta u funkciju, neophodno je izraditi konzervatorski projekat i sprovesti I fazu sanacionih mjera.

2.28. Naziv projekta: Sanacija Crkva Sv. Spasa Dragovoljci, Župa – Opština Nikšić

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 15.000,00 €

Objazloženje: Pretpostavlja se da je crkva sagrađena, početkom, a živopisana krajem XVI vijeka vijeka. To je jednobrodna građevina sa polukružnom apsidom i zvonikom na preslicu. Zidana je od tesanog kamena sa naglašenim spojnicama. Ima dvovodni krovni pokrivač od lima. Zidovi enterijera su freskopisani. Zbog protoka vremena i neredovnog održavanja krovni pokrivač i zvonik su oštećeni, što dovodi do prodora vlage u enterijer. U cilju unaprjeđenja stanja, neophodno izraditi konzervatorski projekat I fazu sanacionih mjera.

2.29. Naziv aktivnosti: Sanacija oštećenih segmenata kompleksa sa neposrednim okruženjem i ogradnim dijelom sabornog hrama Sv. Vasilija Ostroškog, Opština Nikšić

Realizator: vlasnik/držalac

Opredijeljena sredstva: 15.000,00 €

Objazloženje: Saborni hram sagrađen je XIX vijeku, po nalogu Kralja Nikole koji je donio odluku da ovaj hram bude podignut u znak sjećanja na Crnogorce i Hercegovce koji su svoj život dali u borbama za oslobođenje u periodu od 1875. do 1879. godine. Ovo monumentalno zdanje, sa svojim okruženjem predstavlja jedinstvenu ambijentalnu cjelinu koja čini vizuelni reper grada. Cilj ovogodišnje faze projekta je unaprjeđenja postojećeg stanja, oštećenih segmenata kompleksa sa neposrednim okruženjem i ogradnim dijelom.

2.30. Naziv aktivnosti: II faza sanacije Redžepagića džamije u Plavu

Realizator: vlasnik/držalac

Opredijeljena sredstva: 25.000,00 €

Obrazloženje: Ovogodišnja faza obuhvata nastavak sanacionih radova na ovom sakralnom objektu islamske arhitekture, sa početka XVIII vijeka. Imajući u vidu specifične arhitektonske karakteristike, objekat predstavlja rijetki primjer sačuvanih džamija ovog tipa, zato je od primarnog značaja nastaviti započete aktivnosti na unaprjeđenju njenog stanja.

2.31. Naziv aktivnosti: Sanacioni radovi na ugroženim segmentima Tvrđave Forte Mare

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 30.000,00 €

Obrazloženje: Forte Mare, je fortifikacioni nukleus odbrambenog perimetra grada Herceg Novog. Predstavlja značajan dio ukupnih urbanističkih, arhitektonskih i ambijentalnih vrijednosti opusa venecijanske fortifikacione arhitekture Starog grada Herceg Novog. Njen jugoistočni dio sa najstarijom morfologijom građevine perimetra je postojao i prije 1482.g. a današnji osnovni korpus i matrica fortifikacije je formiran u periodu venecijanske vladavine poslije 1687.godine. Njena zaštita i kontinuitet održavanja su od posebnog značaja za očuvanje autentičnih vrijednosti fortifikacije. Ovogodišnja ulaganja bazirala bi se na sprovođenju konzervatorskih mjera na Morskoj kapiji tvrđave gdje je evidentan problem zadržavanja atmosferskih voda, koje ugrožavaju stabilnost zasvođenog zidnog dijela, na južnoj strani bedema kule gdje su evidentirana oštećenja u donjim zonama, na pojedinim partijama zidova kule, i na dijelu istočnog platoatvrđave Forte Mare. Kroz adekvatne konzervatorske mjere neophodno je sanirati postojeće stanje.

3. Presentacija i popularizacija kulturne baštine

Programom zaštite za 2024. godinu, obuhvaćeno je 10 projekata, koji se odnose na popularizaciju i prezentaciju kulturne baštine za koje je planiran iznos od **95.00,00 €**.

3.1. Naziv aktivnosti: Monografija o fortifikacijama na teritoriji Crne Gore iz perioda osmanske imperije

Realizator: nosilac izrade

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 20.000,00 €

Obrazloženje: „Tvrđave Osmanskog Carstva u Crnoj Gori“ Značajan dio kulturnog nasljeđa Crne Gore su i fortifikacioni objekti koji su pokazatelji kako arhitekture određenog perioda tako i istorijsko – kulturološkog konteksta. Na području Crne Gore evidentirano je preko dvjesto fortifikacija nastalih u periodu Otomanske imperije, od kojih su brojne zakonom zaštićene. Publikovanje ove građe koja bi sadržala objedinjene za podatke preko 200 fortifikacija imalo bi veliki značaj za promociju i popularizaciju ovog segmenta crnogorske kulturne baštine.

3.2. Naziv aktivnosti: Monografija o nematerijalnom kulturnom dobru „Tradicionalne igre kolašinskog kraja“ – „Ples sjećanja – od zaborava do kulturnog dobra“

Realizator: nosilac/čuvar nematerijalnog kulturnog dobra

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 8.500,00 €

Obrazloženje: Kao zaštićeno nematerijalno kulturno dobro od lokalnog značaja od 2016. godine, igre (tradicionalni plesovi) kolašinskog kraja, su u predhodnoj godini realizovale medijsku, digitalnu i vizuelnu promociju. Snimljen je kratak video spot o igrama kolašinskog kraja koji je titlovan i na engleskom jeziku i uvršten kao dio stalne postavke kolašinskog muzeja, kao i dio promotivnog materijala Opštine Kolašin. Publikovanjem ovog materijala doprinosi se očuvanju, promociji i popularizaciji nematerijalne kulturne baštine ovog kraja.

3.3. Naziv aktivnosti: Izrada muzejskih kopija narodnih nošnji iz fonda JU Zavičani Muzej Pljevlja

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 4.500,00 €

Obrazloženje: Pljevlja predstavljaju bogatu „riznicu“ multikulturalne i multikonfesionalne sredine. Jedan od pokazatelja svakako je bila odjeća – narodna nošnja. U Zavičajnom muzeju u Pljevljima čuvaju se rijetki odjevni predmeti s kraja XIX i početka XX u sklopu etnografske zbirke. Neki od muzejskih predmeta su u lošem stanju pa se i nakon konzervatorskog tretmana ne mogu uvrstiti u stalnu muzejsku postavku, zbog čega je potrebno izraditi replike u skladu sa pravilima muzejske struke i zaknom, koje bi se prezentovao ovaj značajan segment a ujedno i sačuvali autentični primjerci.

3.4. Naziv aktivnosti: Vještina izrade čunova

Realizator: nosioci/čuvari nematerijalnog kulturnog dobra

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 5.000,00 €

Obrazloženje: Radi očuvanja i održivosti ovog nematerijalnog kulturnog dobra, unaprjeđenja prezentacije i promocije kako čuna kao materijalnog produkta, tako i zanata kao tradicionalnog načina njegove izrade, neophodno je obezbijediti specifičnu vrstu drveta, kako bi se zadržao kontinuitet njegove izrade i promocije.

3.5. Naziv aktivnosti: Edukativna radionica na temu očuvanja, Vještine izrade Bihorskog ćilima

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Realizator: nosioci/čuvari nematerijalnog kulturnog dobra

Opredijeljena sredstva: 5.000,00 €

Obrazloženje: Vještina izrade Bihorskog ćilima je nematerijalno kulturno dobro. Promocija ovog tradicionalnog zanata i vještine od posebnog je značaja ne samo za lokalnu zajednicu već i šire. Ovim projektom nastavljaju se već započete aktivnosti koje se odnose na organizovanje radionica, kurseva u cilju edukacije zainteresovanih subjekata za sticanje znanja i vještine izrade Bihorskog ćilima, kako bi se sačuvao od zaborava.

3.6. Naziv aktivnosti: Sve boje Crne Gore - Očuvanje tradicionalnog načina prerade i bojenja vune

Realizator: nosilac projekta

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 12.000,00 €

Opis: Kontinuitet i uspješnost projekta *Sve boje Crne Gore*, koji prezentuje vrijednosti i važnost očuvanja tekstilne baštine i tradicionalnih receptura za bojenje prirodnim bojama, kao i promociju izvan granica Crne Gore, te edukaciju studentske populacije, razlozi su zbog kojih ga je potrebno podržati. Ovogodišnja radionica planira se u Šavniku, a cilj je nastavak aktivnosti na očuvanju ovog starog zanata, kroz predavanja i praktičan rad i izradu tradicionalnih predmeta od vune. Nosilac realizacije projekta je opština Šavnik u saradnji sa Institutom za vunu CG. Učesnici su Tekstilno tehnološki fakultet i Hrvatska udruga za boje iz Zagreba, Etnografski muzej i Fakultet primijenjenih umjetnosti iz Beograda, Akademija CALCAGNILE Leće Italija, Etnografski muzej ETAR iz Bugarske i kao i i domaći stručnjaci i studenti sa crnogorskih i međunarodnih univerziteta. Na taj način, vrši se edukacija i promocija tradicionalnih vrijednosti, koje baštini Crna Gora.

3.7. Naziv aktivnosti: Nabavka opreme za potrebe prezentacije predmeta iz riznice Cetinjskog manastira

Realizator: vlasnik/držalac

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 30.000,00 €

Opis: U sklopu Manastirske riznice izlaže se i prezentuje najznačajniji segmenti pokretne kulturne baštine Crne Gore. U cilju osavremenjavanja uslova čuvanja i prezentacije, potrebno je unaprijediti izložbeni prostor, kroz nabavku savremene opreme za prezentaciju, a u skladu sa pravilima muzejske i konzervatorske struke.

3.8. Naziv aktivnosti: "Vasilije Đinovski – ikonopis na prelazu iz XIX u XX vijek"

Realizator: nosilac projekta

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 2.000,00 €

Opis: Kroz naučni skup u prisustvu eminentnih stručnjaka iz zemlje i regiona na temu stvaralaštvo Vasilija Đinovskog, široj javnosti bi se predstavio izuzetan rad i opus ovog ikonopisca koji je ostavio značajna djela ikonopisa u brojnim sakralnim objektima na teritoriji Crne Gore.

3.9. Naziv aktivnosti: „Bokeljska noć“

Realizator: nosilac/čuvar nematerijalnog kulturnog dobra

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 3.000,00 €

Opis: Tradicionalna manifestacija „Bokeška noć“ praktikuje se još od XVIII vijeka. Kao nematerijalno kulturno dobro jedna je od značajnih manifestacija, prepoznata van granica naše zemlje, koja okuplja veliki broj posjetilaca i na najbolji način popularizuje materijalno i nematerijalno kulturno nasljeđe Boke Kotorske, Opštine Kotor i Crne Gore. Kroz ovu podršku, ističe se važnost promocije ovog nematerijalnog kulturnog dobra.

3.10. Naziv aktivnosti: Aero snimanje kulturnih dobara i lokaliteta na području Opštine Herceg Novi

Realizator: nosilac projekta

Sufinansijer: Ministarstvo kulture i medija

Opredijeljena sredstva: 5.000,00 €

Obrazloženje: Radi potreba izrade mape kulturnih dobara za potrebe kulturno – turističke popularizacije baštine na teritoriji Opštine Herceg Novi, upotrijebiti savremene tehnološke metode. Osavremenjavanje i uvođenje novih tehnoloških metoda rada postaje jedan od bitnijih segmenata prezentacije kulturnih dobara i unaprjeđenja dokumentacione osnove institucija sistema.

V. OPIS AKTIVNOSTI NADLEŽNIH ORGANA I TIJELA ZA PRAĆENJE SPROVOĐENJA PROGRAMA ZAŠTITE

U skladu sa članom 128. Zakona o zaštiti kulturnih dobara, godišnji Program zaštite donosi Vlada, na prijedlog Ministarstva. Shodno predmetnom zakonskom osnovu, Ministarstvo je nadležni organ zadužen za praćenje sprovođenja programa. U cilju obezbjeđenja kvalitetnog monitoringa realizacije Programa zaštite, a imajući u vidu da su realizatori fizička i pravna lica koja imaju prebivalište u Crnoj Gori, odnosno koja su u Crnoj Gori registrovana za obavljanje djelatnosti kulture, vlasnici, odnosno držaoci⁴ kulturnog dobra, odnosno nosioci, čuvari nematerijalne baštine⁵, u skladu sa zakonom, Ministarstvo sa realizatorima za svaki projekat ponaosob zaključuje ugovor o sufinansiranju, odnosno finansiranju projekta. Ovim ugovorima su precizno definisane obaveze realizatora u dijelu praćenja i izvještavanja koje podrazumijevaju dostavljanje stručnih izvještaja o stepenu realizacije projekta, sa svim relevantnim podacima. Radi kontrole namjenskog korišćenja sredstava, realizator je obavezan da, u roku od 30 dana od dana završetka projekta, Ministarstvu dostavi konačni izvještaj, na obrascu koji se dostavlja uz ugovor, o sprovođenju projekta, odnosno programa koji, u bitnom, treba da sadrži: detaljan izvještaj o izvršenim radovima sa foto-dokumentacijom svih faza i izvještaj o stručnom/konzervatorskom nadzoru, za projekte koji to zahtijevaju shodno zakonu; finansijski izvještaj, sa dokazima o svim troškovima, te priloge vezane uz sprovođenje programa/projekta, čime se obezbjeđuje kontinuirano praćenje realizacije Programa zaštite od strane njegovog predlagača.

VI. NAČIN IZVJEŠTAVANJA I EVALUACIJE

Ministarstvo kulture i medija, kao predlagač Programa zaštite, izvještava Vladu Crne Gore, a u skladu sa Programom rada Vlade Crne Gore. Izvještavanje podrazumijeva sumarni prikaz informacija o svim projektima sadržanim u Programu zaštite za odnosnu godinu, uključujući i Prijedlog programa za narednu godinu. Izvještajem se prikazuje nivo ispunjenosti prethodno postavljenih ciljeva koji se odnose na ravnomjeran razvoj konzervatorske, muzejske, bibliotečke, arhivske i kinotečne djelatnosti na teritoriji cijele Crne Gore.

Cilj Izvještaja je da prikaže:

- realizovane projekte;

⁴ Držalac kulturnog dobra je pravno ili fizičko lice koje posjeduje kulturno dobro, a nije njegov vlasnik.

⁵ Nosilac, odnosno čuvar nematerijalne baštine je pojedinac, zajednica ili druga organizacija koja sprovodi, održava i prenosi nematerijalno kulturno dobro.

- projekte čija je realizacija u toku sa prijedlogom novog roka realizacije i obrazloženjem;
- projekte koji nijesu realizovani, sa obrazloženjem razloga za isto;
- nivo realizacije Programa;
- preporuke za naredni period realizacije.

VII. INFORMACIJA ZA JAVNOST O CILJEVIMA I OČEKIVANIM UČINCIMA PROGRAMA U SKLADU SA KOMUNIKACIONOM STRATEGIJOM VLADE CRNE GORE

Programom zaštite Ministarstvo kulture i medija, u skladu sa prioritetima iz Programa rada Vlade Crne Gore za 2024. godinu, preduzima kontinuirane aktivnosti na stvaranju uslova, ne samo za zaštitu i očuvanje kulturne baštine, već i za podsticaj investicijama u ovoj oblasti, razvoju kulturnog turizma i valorizaciji i prezentaciji kulturnih dobara i kulturne baštine u turističke svrhe.

U proces izrade ovogodišnjeg Programa zaštite, unešene su inovativnosti, kako bi podstakli prije svega vlasnike i držaoce kulturnih dobara, predstavnike lokalnih samouprava na čijoj se teritoriji nalaze kulturna dobra i druge zainteresovane subjekte da svojim predlozima daju doprinos u kreiranju ovogodišnjeg Programa.

Naime, Ministarstvo je prije kreiranja ovogodišnjeg Programa zaštite objavilo javni poziv svim zainteresovanim subjektima da daju svoje prijedloge i sugestije projekata i programa, te održalo info dane kako bi upoznalo zainteresovanu javnost kako sa procedurama tako i sa drugim pitanjima od značaja za apliciranje, što je po prvi put urađeno od 2012. godine kada je i otpočela finansijska podrška kroz Program zaštite. Ministarstvo je izvršilo analizu pristiglih predloga, te odabralo 57 projekata i programe koji su uvršteni u ovogodišnji Program zaštite.

Takođe, Ministarstvo je u saradnji sa Upravom za zaštitu kulturnih dobara i JU Centar za konzervaciju i arheologiju sa liste kulturnih dobara za koje se sa aspekta struke cijeni da su u stanju potrebe za prioriternim intervencijama izvršilo odabir projekata koji su uvršteni u ovogodišnji Programa zaštite. Ministarstvo će nakon usvajanja Programa zaštite od strane Vlade raspisati javni konkurs koji sadrži projekte i programe od značaja za unaprjeđenje stanja i promociju kulturne baštine.

Ministarstvo kulture i medija vrši pravovremeno informisanje javnosti o efektima realizacije projekata iz Programa zaštite, donošenjem godišnjeg Izvještaja o njegovoj realizaciji, saradnjom sa medijima i drugim aktivnostima na prezentaciji i popularizaciji.

VIII. ZAKLJUČAK

Ovodišnji program zaštite, kao model finansiranja, inovativnim konceptom u odnosu na prethodni period a u skladu sa raspoloživim sredstvima, dao je mogućnost široj javnosti, vlasnicima i držaocima i drugim subjektima da daju svoje prijedloge i sugestije, od kojih su mnogi uključeni. Na taj način kroz uključenost društvene zajednice stvaraju se bolji uslovi za razumijevanje značaja očuvanja kulturne baštine, kao i uslova njene zaštite. Programom zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2024. godinu predviđeno je ukupno **57 projekata u planiranom iznosu od 878.000,00 €**.

Dosadašnji pozitivni efekti projekata su kroz rezultate brojnih arheoloških istraživanja pružili važne podatke o ranijem životu na prostoru Crne Gore, od praistorije do danas, ukazali na

potrebu i značaj zaštite i očuvanja nepokretne, pokretne i nematerijalne kulturne baštine, kao reprezenta naše prošlosti i dali mogućnost za integralnu zaštitu kulturne baštine i pripremu kulturnih dobara za prezentaciju i održivo korišćenje. Poštovanjem kulturne raznolikosti i dokumentovanjem nematerijalne baštine, realizovanim projektima se unaprjeđuje stanje i postiže ravnomjerna zaštita i očuvanje kulturne baštine na teritoriji cijele Crne Gore za buduće generacije.